

Teater Vildenvei
- teater og psykisk helse

Veien videre for Teater Vildenvei

I 2020 var det 25 år siden Teater Vildenvei startet opp sin virksomhet. Teatret har hittil satt opp 37 forestillinger med vel 150 skuespillere. Teateret er et tilbud til unge og voksne som er/har vært i kontakt med tjenester for psykisk helse. Alt er basert på frivillig innsats fra deltagerne, som til gjengjeld opplever mestring og økt livskvalitet ved deltagelse. Teateret holder til på Gaustad sykehus og spiller sine forestillinger forskjellige steder i hele Oslo. Helt siden Sentralen åpnet i 2016 har vi spilt der.

Flere **forskningsartikler** om Teater Vildenvei publisert i internasjonale tidsskift, viser at deltakelsen i teatret bidrar til å fremme bedre psykisk helse. På forskjellige måter forteller alle deltakerne i Teater Vildenvei at det har gitt dem sosial tilhørighet og mulighet til å leve meningsfulle liv med større tro på seg selv og mer håp for fremtiden. Deltakelsen fremmer fem prosesser som er viktige for å styrke deres psykiske helse og velvære. Disse prosessene beskrives som ulike bedrings- eller recoveryprosesser, og er identifisert som:

- 1) Følelse av økt tilknytning til en gruppe
- 2) mer optimistisk syn på framtida
- 3) forsterket personlig identitet
- 4) følelse av ny mening med livet og
- 5) empowerment, følelse av større personlig styrke og større sosialt mot. (*Torrissen, 2015; Torrissen og Stickley 2018; Torrissen og Stickley 2019*).

Vårt ønske er å utvide og etablere virksomheten i Oslo og utenfor sykehuset.

Dette vil vi fordi:

- På den måten kan flere få glede av tilbudet.
- Å unngå stigmatisering har alltid vært vårt mål. Vi ønsket mest mulig aktivitet utenfor sykehuset.

Se artikkel på side 4 om Teater Vildenvei (Vårt Land, 9. januar 2021)

Scenedelta - teater og folkehelse

En flytting fra sykehuset vil dessuten kunne føre til utvidelsen av virksomheten til flere samfunnsgrupper. For å nå bredt ut, er foreningen *Scenedelta - teater og folkehelse* blitt stiftet. Grupper innen psykisk helse, ungdom med utfordringer, stoffmisbrukere, flyktninger og innvandrere m.fl. vil kunne ha stor nytte og glede av et slikt tiltak. Intensjonen er å fremme helsen gjennom teaterarbeid. Verdien av teater som aktivitet innen helsearbeid, er at teater gir en helsegevinst, som en form for hjelp til selvhjelp. I tillegg til å spille godt teater, produserer man noe for andre, og selv får gleden av det å gi. Mange mennesker engasjeres - skuespillere, frivillige, diverse samarbeidspartnere og ikke minst publikum.

Se film om Scenedelta her: <https://vimeo.com/scenedelta/promo>

Derfor ble det i 2017 opprettet to nye teatergrupper - en ungdomsgruppe med deltagere fra diverse ungdomshjem og en gruppe med flyktninger og innvandre. Det var en stor opplevelse å se hvordan teater virket – hva dette betydde for både de medvirkende og publikum. Begge initiativene har vært svært vellykket.

Se intervju med skuespillerne fra «Grensespill» (2017) her: <https://vimeo.com/288060851>

Linker til materiale

Forsknings artikler skrevet om Teater Vildenvei (Wenche Torrisen)
https://www.dropbox.com/sh/vric3k8n75h5xn8/AABWS5_nzUhJFJDSBSaHNsXla?dl=0

Artikkel om Teater Vildenvei (Vårt Land, 9. januar 2021). Også vedlagt.
https://www.dropbox.com/s/yrpaz31207570ik/VL_09jan21_vildenvei.pdf?dl=0

Dokumentar, «Våg å være» (Vildenvei/Coaxfilm, 2019)
<https://www.youtube.com/watch?v=5mRuwQnS6xg&feature=youtu.be>

Dokumentar «Gode krefter» (Aftenposten-TV, 2019)
<https://vimeo.com/323955242>

Dokumentar «Min prosess» (Vildenvei/Coaxfilm, 2015)
<https://www.youtube.com/watch?v=LmmvJgV9BXY&t=10s>

Noen ord fra teaterets leder

Gjennom 25 år har jeg som teaterets leder søkt midler til all drift av teateret. Søknadsarbeidet er en av de viktigste oppgavene for at teateret kan eksistere. Søknadsprosessen krever en kompetanse jeg ikke lenger kan se meg i stand til å klare i tillegg til den faglige driften. Jeg nærmer meg pensjonsalder og den dagen jeg går av med pensjon antar jeg at teatervirksomhet ved Oslo Universitetssykehus (OUS) vil opphøre å eksistere.

OUS skal prioritere spesialist behandling på alle nivåer. Ansvar for forebyggende og rehabiliterende virksomhet ligger i dag på kommunens førstelinje nivå. I samhandlingens ånd bør slik virksomhet kunne drives av kommunen eller noen av dens samarbeidspartnere.

Vi ser for oss at teater Vildenei og Scenedelta kommer under en enhet/avdeling som kan ta det fulle økonomiske driftsansvar.

Dette for å sikre økonomisk drift og bygge opp et lavterskeltilbud som har teater/ kultur/ integrering og folkehelse tiltak.

Jeg vil gjerne bidra og stiller meg til disposisjon for en overføring og ny etablering av tiltaket som har en solid kompetanse gjennom 25 års erfaring innen psykisk helsefeltet.

Eduard Myska
Regissør, Teater Vildenei

Tel: +47 959 07 969
Eduard.myska@teatervildenei.no
www.teatervildenei.no

Refereanser

Torrissen, Wenche og Stickley, Theo (2019), Acting for mental health: A critical narrative analysis of one person's recovery process, *Journal of Applied Arts and Health*, 10(1), s. 57-71

Torrissen, Wenche og Stickley, Theo (2018). Participatory theatre and mental health: A narrative inquiry. *Perspectives in Public health*, 138(1), s. 47-54.

Torrissen, Wenche (2015). Better than medicine": Theatre and health in the contemporary Norwegian Context. *Journal of Applied Arts and Health*, 6(2), s. 149-170.

20 LØRDAG HOVEDSAKEN

SAMLIVSPANELET

De forlot menigheten sammen, men nå angrer han, ifølge provosert og oppgitt kone.

24

KRYSSORD

Tid for hjernetrim: 24 vannrett, meningsutveksling. Sju bokstaver.

27

LØRDAG

KOSTYMER: Sidsel Grue – som selv har sydd en rekke kostymer – viser frem deler av kostymelageret til Teater Vildenvei.

Foto: Erlend Berge

TRYGGE RAMMER: Sidsel Grue har laget mange av kostymene til Teater Vildenvei. Hun forteller at noe av poenget med teateret er å være en gruppe med trygge rammer.

Foto: Erlend Berge

LAGER: 25 år og 37 oppsetninger til tross – det meste av Teater Vildenveis kostymelager er både bevart og i god stand.

Foto: Erlend Berge

MANGE ROLLER: Sidsel Grue har ikke bare vært skuespiller opp gjennom Teater Vildenveis 25 leveår – hun har også bekledd rollene som regiassistent og kostymedesigner.

Foto: Erlend Berge

‘Scenelivet kan jeg greie, men resten av livet har jeg ikke taklet så godt’

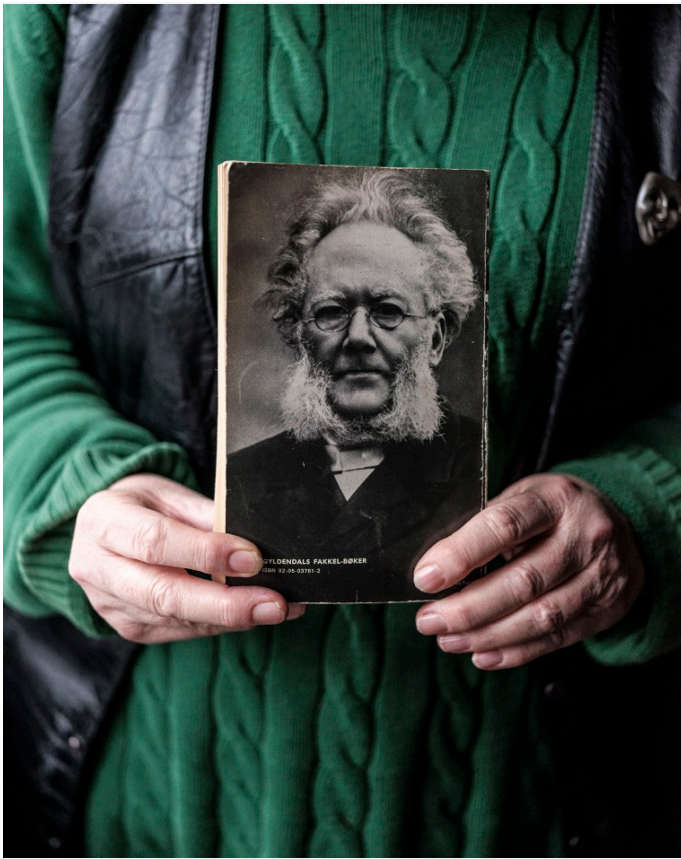
TEATER: Teater Vildenvei har vært en friarena for pasienter tilknyttet psykiatrien i 25 år. Men grunnlegger Eduard Myska nærmer seg pensjonsalderen, og frykter for teatrets fremtid.

NY DELTAKER: Ine Elisabeth Jensen er teatergruppens nyeste tilskudd. Hun forteller at det å bli sett på som frisk og ikke syk, gjør at Teater Vildenvei nesten har vært mer terapi enn å være innlagt.

Foto: Erlend Berge

22 LØRDAG HOVEDSAKEN

KLASSIKER: Som et alternativt tilbud når smitteverntiltakene er strenge, møtes et knippe av skuespillerne ukentlig for å lese et nytt Ibsen-skuespill.

HELE VEIEN: Sidsel Grue har vært del av Teater Vildenvei siden oppstarten i 1995: – Hovedmålet er å lage godt teater, sier hun, samtidig som hun tror teateret også kan ha en terapeutisk funksjon.

ELIAS BAKKEN JOHANSEN OG ERLEND BERGE (FOTO)

elias.bakken.johansen@vl.no
erlend.berge@vl.no

Jeg! Nei, mange takk. Gud bevare meg – varm mat om aftenen, det er ikke for min fordøyelse.

I en underetasje i et lino-lømsgulvkledd lokale på Gaustad sykehus i Oslo sitter Sidsel Grue, Ine Elisabeth Jensen og instruktør Eduard Myska og leser hver sin rolle i Henrik Ibsens *En folkefiende*.

Sammen med en håndfull andre, utgjør de teatergruppen Teater Vildenvei, et teatertilbud for pasienter innen psykisk helsevern. I disse dager skulle de egentlig spilt sin jubileumsoppsetning på Sentralen i Oslo, men den sosiale nedstengningen gjorde det umulig.

Som et alternativt tilbud møtes derfor et knippe av skuespillerne hver tirsdag og leser et nytt Ibsen-skuespill.

– Vi møtes en gang i uken. Til vanlig holder vi på i en to timers tid, men etter at vi begynte å lese Ibsen har vi holdt på i tre og fire timer.

Der teateroppsetningene deres er nøye planlagt og innøvd til fingerspissene, ble Teater Vildenvei til ved en tilfeldighet.

Eduard Myska er født i Tsjek-

koslovakia, men kom til Oslo med familien som tolvåring. Moren hans jobbet som skuespiller, og selv gikk han dramalinjen på Hartvig Nissens videregående skole. Han utdannet seg siden til teaterinstruktør i den polske hovedstaden Warszawa, men allerede som 18-åring begynte han å jobbe som ekstravakt på Gaustad sykehus.

150 skuespillere

Da Eduard kom tilbake til Norge etter åtte år i Polen, fikk han en idé mellom alle søknadene han skrev til mer eller mindre prestisjetunge jobber på norsk teater: Hva med å starte et teater for pasienter tilknyttet psykisk helsevern?

– Alt lå liksom til rette for at jeg skulle drive med noe annet, og at dette bare skulle være et lite prosjekt mens jeg søkte på andre jobber.

Det startet på Sinsen distriktpsikiatriske senter i 1995, og ble et amatørteatertilbud for pasienter som har vært eller er tilknyttet psykisk helsevern. Det fikk siden navnet Vildenvei og omfattet etter hvert også lignende teatergrupper på

– Jeg blir eldre og eldre. I det øyeblikket jeg pensjonerer meg, er jeg sikker på at det stenger

Eduard Myska

Grorud og Furuset.

– Jeg hadde ingen store ideologiske forventninger til prosjektet, men troen på at dette kunne ha noe for seg.

Og det kan det vel sies å ha hatt. I 2020 har teateret 25-årsjubileum. Teater Vildenvei har satt opp 37 oppsetninger på scener i både inn- og utland. Pasienter blir gjerne tipset om tilbudet fra behandlere eller via andre pasienter som har vært med. I dag er det om lag femten mennesker med i teatergruppen, men mer enn 150 skuespillere har vært innom i løpet av disse 25 årene.

Skal vi tro Sidsel Grue, som også har vært del av Teater Vildenvei helt siden starten, er det ikke overraskende at Eduard har holdt stand.

– Han er verdens største optimist. Så da han skulle gjøre noe han aldri hadde gjort før – sånn som et teater i psykiatrien – så startet han ikke med en liten sketsj, men kom med et tre-akters amerikansk drama.

På venstre slag av den grønne vesten Sidsel har på seg, har hun festet en pins med to teatermasker: en glad og en sur.

– Eduard er optimisten, så

han er den glade, og så er det meg – pessimisten – som drar Eduard litt ned. Jeg er risikoanalytiker, ler Sidsel.

Ikke terapi

Selv om Teater Vildenvei er et aktivitetstilbud for psykiatriske pasienter, er det først og fremst teater, og ikke terapi.

– Hovedmålet er å lage godt teater. Gjennom skuespill kommer du borti dine egne følelser og minner, så det kan jo ha en terapeutisk funksjon. Men vi har forsøkt å unngå alle teaterterapi-overskrifter, fordi det blir et overfokus på det, sier Sidsel.

Likevel er ideen om at tilbudet er behandling uten å være behandling, noe som fremheves av både skuespillerne og instruktøren. Ine Elisabeth Jensen, det nyeste tilfanget til gruppa, har en annen oppfatning enn skuespillerkollega Sidsel.

– Nå har jeg vært med på to oppsetninger. Jeg fikk vite om dette tilbudet etter å ha vært på Dikemark i syv måneder. Nå sa jo du akkurat at vi ikke skulle snakke om dette som terapi, Sidsel, men jeg føler at det har vært mer terapi å være med her

MASKER: Mens Eduard Myska er en evig optimist, er Sidsel Grue selverklært pessimist. Det er teatermaskene hun alltid har på venstre slag av skinnvesten en slags påminnelse om.

INSTRUKTØR: Eduard Myska startet en teatergruppe for tidligere og nåværende psykiatriske pasienter i 1995. I år er det Teater Vildeneis 25-årsjubileum.

» Jeg blir behandlet som om jeg er frisk, og ikke som jeg er syk.

Ine Elisabeth Jensen

enn å være innlagt, forteller Ine.

– *Hvorfor det?*
– Fordi det er ikke en veldig trivelig opplevelse å være innlagt i psykiatrien. Selv om man får mat og alt man trenger, er det ikke spesielt hyggelig. Da jeg kom hit møtte jeg masse fine mennesker og jeg fikk bidra i en gruppe. Jeg blir behandlet som om jeg er frisk, og ikke som jeg er syk.

Livets scene

Honnørord som tilhørighet og mestring er ikke bare velklingende ord i søknader, men noe både Ine og Sidsel beskriver at teateret har gitt dem en følelse av. For der livets scene har vært utfordrende for skuespillerne i Teater Vildeneis, er teaterscenen en annerledes arena.

– Jeg pleier å si at mange er redde for å stå på scenen. For meg har ikke det vært noe problem – det er livet som er skummelt. Scenelivet kan jeg greie, men resten av livet har jeg ikke taklet så godt, forteller Sidsel.

Selv om det å stå på scenen gir en følelse av å være *et annet sted*, er det ikke nødvendigvis det å gå inn i rolle og være en annen person som appellerer til

skuespillerne.

– Jeg tenker aldri på det som at jeg er en annen. For meg handler det om å formidle noe. Jeg har dårlig selvtillit på mye, men teater og tekstlesing har jeg fått mye skryt for, så da må jeg vel gjøre noe bra på det feltet.

Åpenhet

Det er ikke utelukkende pasienter fra psykiatrien som har stått på scenen for Teater Vildeneis. Der har det også stått teaterglade ansatte i helsevesenet og en og annen profesjonell skuespiller.

De aller fleste har likevel en fortid fra psykisk helsevern, og ettersom de står på scenen må de til en viss grad også være åpne om sin egen bakgrunn. For, som Sidsel bemerker: På scenen er man ikke anonym.

– Jeg pleier å si at hvis du ikke vil vedkjenne deg noen tilknytning til psykiatrien, er ikke Teater Vildeneis stedet for deg. Det er ikke dermed sagt at man behøver å være på forsiden av Vårt Land, men man må ha tenkt gjennom at det innebærer en viss form for eksponering, sier Sidsel.

Ine på sin side har ikke tenkt

så mye over akkurat det.

– Når jeg sier at jeg spiller teater, sier jeg ikke at det er et teater for psykiatriske pasienter. Vi snakker ikke om lidelsene våre, men spiller teater. Men jeg er åpen om det om folk spør, for jeg kan ikke bare skjule flere måneder av livet mitt.

Grunnlegger og primus motor Eduard Myska har på sin side i flere år hatt et ønske om at teateret skal vokse seg større og bli en teatertrupp for hvem som helst. Han har hele tiden vært opptatt av å fjerne stigmatisering.

– Det har egentlig vært mitt mål fra starten å fjerne meg litt fra psykiatrien. Dette er ikke et behandlingssted. Det har vært et mål å spille andre steder og ha profesjonelle skuespillere.

– Jeg synes denne tilknytningen er noe av poenget, svarer Sidsel og legger til:

– Noen kan kanskje innvende at siden vi har holdt på så lenge som vi har, så er vi «omsider klare til å trekke ut av psykiatrien». Men det kan komme nye folk som skal føle at dette er et trygt sted. Jeg mener noe av poenget er at vi skal være en gruppe med trygge rammer.

Fremtiden

Eduard Myska er ansatt ved Oslo universitetssykehus, men Teater Vildeneis finansieres gjennom midler og legater han søker om.

I 2010 ble Eduard Myska tildelt Stiftelsen Scheiblers Hederspris pålydende 100.000 kroner for sitt arbeidet, og teateret ble tildelt 400.000 i prosjektstøtte.

– Alle midler som vi har, søker jeg om. En del av jobben min er rett og slett å søke om midler.

Eduard anslår at teateret ikke koster mer enn 150.000 kroner i året, men frykter likevel for dets fremtid.

– Jeg blir eldre og eldre. I det øyeblikket jeg pensjonerer meg, er jeg sikker på at det stenger.

Han har initiert dialog med Oslo kommune med et eget ønske om å overføre driften fra Oslo Universitetssykehus – og i praksis Eduard ene og alene – og over på kommunen. På den måten har han ikke bare håp om at teateret skal sikres økonomisk, men også at det skal flyttes fra Gaustad slik at det tilbudet kan nå ut til enda flere.

Marte Haabeth Grindaker,

byrådssekretær for Byråd for helse, eldre og innbyggertjenester i Oslo kommune, er forelagt Eduard Myskas bekymringer og forhåpninger. Hun svarer følgende per e-post.

– *Hvilke tanker har byråden om dette ønsket?*

– Eduard Myska er en ildsjel og vi berømmer han for den innsatsen han har gjort for teateret og alle ved Gaustad sykehus gjennom en årrekke. Helt fra starten har teateret vært ledet av teaterinstruktør Myska, og vært organisert under Oslo Universitetssykehus. Jeg forstår godt at han ønsker at tilbudet skal videreføres.

– *Er det aktuelt å overta driften av Teater Vildeneis og på den måten sikre et annerledes tilbud for pasienter tilknyttet psykiatrien?*

Oslo kommune har gjennom flere år hatt kontakt med teateret og teateret har også hatt samarbeid med en bydel. Teateret er i dag organisert under Oslo Universitetssykehus (OUS), som ikke har gitt noen formell henvendelse til oss om at de ønsker en overtakelse. Der er derfor ikke noe vi vurderer i dag.